

ERMENİ ÇETELERİNİN ÜNYE'DE İSLAM AHÂLİYE
ZULÜM YAPTIKLARI

Emlâk, arazi ve ailesini geride bırakarak savaşa giden erkek Müslümanların yokluğunu fırsat bilerek, Rusya'dan silahlı olarak dönen Ermeni ve Rum çetelerinin Ünye'nin Kiraztepe, Üçpınar, Köklük, Havzıkara ve Ballık köylerine girerek yaşlı, kadın, çoluk çocuk ayırdetmeksizin ahâliyi tereddütsüzce katlettikleri; Manastır karyesine gelen Ermeni eşkıyalarının, ahâliden bazıları kurşuna dizdikleri ve bir kısmının da başlarını keserek kazığa taktıkları; Ermenilerin Müslümanlara tecavüzatta bulunduğunu göz ardı eden Samsun İngiliz mümessili Pering'in Türklerin Ermenilere kötü davrandığı yolunda iddialarının tam aksi olduğunun tabkikat sonucu anlaşıldığı ve Manastır köyünde mezâlim yapan Ermenilerin Köklük'te bulunduğu ve Müslümanların bütün bu tecavüzata karşılık ellerinden bir şey gelmemesi yüzünden icab eden tedbirlerin bir an önce alınması gerektiği.

***Atrocities Perpetrated by Armenian Bandits
Against Muslim Population in Ünye***

Taking advantage of the absence of the male Muslim population who went to war leaving behind their families, properties and lands, Armenian and Greek bandits returning from Russia all fully armed raided the villages of Kiraztepe, Üçpınar, Köklük, Havzıkara and Ballık attached to Ünye and without distinction, remorselessly killed aged people, women, wives and children; Armenian brigands raiding the village of Manastır, shot down some of its population, decapitated some others and stuck their severed heads on pales; contrary to the allegations made by the British consul at Samsun who, ignoring the attacks of the Armenians against the Turks, accused these of maltreating Armenians, the investigations made on this matter revealed the opposite was true and that the Armenians who committed the atrocities are now in the village of Köklük; the Muslim population exposed to all these atrocities, being unable to prevent the attacks, necessary measures must be taken as soon as possible.

21 Ca. 1338 (11. II. 1920)

Bâb-ı Âlî
Dâhiliye Nezâreti
Emniyet-i Umûmiyye Müdüriyeti
Şu'be: Âsâyiş
Husûsî: 183

Hariciye Nezâret-i Celîlesine

*Ünye'deki Ermeni çetelerinin
İslâmlara yaptıkları mezâlime dâ'ir.*

Devletlü efendim hazretleri,

20 Kânûn-ı Sâni sene [1]336 târihli ve 48330 numaralı tezkireye zeyldir.
Ünye kazâsının Köklük karyesindeki Ermeni çetelerinin ahâli-i İslâmiyyeye karşı

ikâ' eyledikleri tecâvüzât ve cinâyâta dâ'ir mahallî jandarma bölük kumandanlığından verilen raporlar ile Canik Mutasarrıflığı'ndan bu bâbda Samsun'daki İngiliz mümessili Kaptan Pearing'e yazılıp mezkûr mutasarrıflıktan bu kerre gönderilen tezkire-i cevâbiyyenin sûretleri leffen tisyâr kılınmış olduğu beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm kılındı. Efendim.

Fî Cemâziye'l-evvel sene [1]338 ve
Fî 11 Şubat sene [1]336

Dâhiliye Nâzırı Vekîli
nâmına Müsteşâr
Keşfi

Bâb-ı Âlî

Dâhiliye Nezâreti

Emniyet-i Umûmiyye Müdüriyeti

Ünye Jandarma Bölük Kumandanlığı'nın 9 Eylül [1]335 târîbli rapor sûreti

Harb-i Umûmî îcâbâtı evlâd ü iyâlini, emlâk ü arâzisini, servet ü sâ mânını terkle cihâda iştirâk eden ve yüzde yetmiş beşi dârü'l-harb'de rütbe-i şehâdeti ihrâz ve mütebâkîsi de nukât-ı muhtelifede düşmanın yed-i esâretine giriftâr olan bedbaht kişilerin maskat-ı mehdlerinde kadın, ihtiyar ve sıbyândan başka kimse olmadığını bilen ve Rusya'dan öteden beri müsellahan avdet eden yüzlerce yerli ve yabancı Ermeni ve Rum komiteleri mücâvir kazâlarda olduğu gibi Ünye'nin Kiraztepe, Üçpunar [Üçpınar], Köklük, Havzıkara ve Ballık kurâlarına tahassun ederek makâsid-i mel'anet-kârânelerini icrâ husûsunda zamâmı kendilerine bir fırsat add ile kenâr ve bucakda dağ ve ormanda tesâdüf ede gelmekte oldukları Müslim erkek, sıbyân ve nisvânı bilâ-rahm ve bilâ-tereddüd katleyledikleri âmmece mertebe-i sübûta vâsıl olmuştur. Ez-ân-cümle 29 Ağustos [1]335 târîhinde Manastır karyesine girüp orman ittisâlinde bulunan yol üzerinde pusu kuran eşkiyâ ser-gerdesi Köklük karyeli Avadis, refiki Karahoca, Sürup, Asador, Kalos, Artin, Vartan, Vesken, Avakim, Misak, Çökükburun Akaryan ve Atan ve isimleri gayr-ı ma'lûm rüfekâsı tarafından pusuya düşürülerek katledilen Manastır karyeli Hâşim Çavuş ve birâderi Nuri, Emrullahoğlu Emrullah, Baltacıoğullarından Mehmedoğlu Mehmed'in keyfiyet-i katllerini tahkik etmek üzere mahall-i vak'aya gitmiş idim. Bu mes'elenin ta'mîk ve tahkiki esnâsında eşhâs-ı merkûmenin on aydan beri karye-i mezbûrede ikâ' eyledikleri fecâyî'e dahi muttali' olduğumdan yegân yegân arz ve îzâha mecbûr oldum.

Madde 1- Manastır karyesinden Kapucuoğullarından İbrahim oğlu Ali, Köklük karyesinden Kara Kâhyâoğullarından eşkiyâ Sürup tarafından katledilmiş olduğu ve bu fi'l-i katlin â'ilesi huzûrunda cürm-i meşhûd hâlinde ikâ' edilmiş olduğu.

2- Karyeden Delibaşoğlu Tahir Çavuş'un Avadis ve Sürup tarafından hânesinde â'ilesi huzûrunda kurşunla fecî' bir sûretde katledildiği.

3- Karyeden Hatipoğlu Çakır Mustafa, amuca-zâdesi Recep, gelini Şerîfe, diğer gelini Hamide, yeğeni Emine'nin Sürup Avadis, Atan, Asador, Kalust, Avakim, Vartanis nâm merkûmlar tarafından hânesi içerüsünde kurşuna dizilmek sûretiyle katli ve imhâ edildikleri.

4- Karyeden muhtâr Tunukluoğlu Halil Çavuş kezâ Sürup ve refikleri tarafından alâ mele'in-nâs Çilader [Çiladere] karyesinde der-dest ve başı kesilerek kazığa takıldığı ve bu meyânda kezâ der-dest olunan şimdiki Muhtâr Mustafa'nın ise fidyeye-i necât mukâbilinde salıverildiği.

5- Karye hatîbi Kabakçioğlu Mustafa Efendi kezâ Sürup ve rüfekâsı tarafından hânesinden çıkarılarak nükûd-ı mevcûde ve hayvanâtının ahz u kabzından sonra köy içerüsünde hânesi önünde alâ mele'in-nâs kurşuna dizilmek sûretiyle katledildiği.

6- Bir buçuk ay evvel Kenehur'da meskûn Şiranlı Ahmed yine Manastır karyesinde işle meşgûl bulunmakta iken Sürup tarafından kurşunla katlolunduğu.

7- Manastır karyesinden Kapucuoğlu İbrahim Çavuş'un zevcesi Fatma yirmi gün evvel tarlada ot kazmakta iken on kadın içerüsünde yine Sürup tarafından kurşunla katlolunduğu. Esbâb-ı katli ise Sürup'un vâki' hizmetinin reddeylediğinden münba'is olduğu.

8- Raporun evveliyâtında ya'ni 29 Ağustos [1]335'de Ermenilerin pususuna düşen sâlifü'z-zikr dört şahs-ı İslâmdan ismi birinci maddede Haşim Çavuş mecrûh bulunduğu hâlde tahlîs-i cân için müdâfa'aya kıyâm etmiş ve esnâ-yı müsâdemede çete re'isi Avadis'i bi'l-mukâbele kurşunla katleyemiş ise de kendilerine müdâfa'â edecek ber-hayat kimse kalmadığını eyüce bildiklerinden maktûl Avadis'i alup Köklük karyesine götürdükten sonra güya Köklük'de vurulmuş diye hükûmete ihbâr-ı keyfiyet de bulunmuş iseler de netîce-i tahkîkâtda ifâdelerinin aksi sâbit olmuştur.

Ünye Jandarma Bölüğü Kumandanı
Yüzbaşı
Ahmed Halid

Bâb-ı Âlî
Dâhiliye Nezâreti
Emniyet-i Umûmiyye Müdîriyeti

Samsun İngiliz Mümessili Pearing tarafından yazılan 6 Eylül [1]335 târîhli tezkire sûreti.

Ünye'den aldığım ma'lûmâtlara göre oradaki vaz'iyet fenâ hâlde bulunuyor. Yeni gelen kâ'im-i makâm vazîfesini hiç yapmıyor ve Ermenilere karşı çok fenâlık gösteriyor. Ünye civârında - Ermeni köy Köklük isminde - bütün Ermeni ahâlî

hânelerin içinde saklı kalıyor. Çünkü eşkıyâlar ve jandarma köy içinde gezerek Ermenilere fenâlık yapmak istiyorlar. Avadis ve Birâderyan isminde bir Ermeni'yi öldürmüşler. Ünye'de bulunan jandarma kumandanı da hiç bir şey yapmaz zannedirim. Bu ma'lûmatları size veriyorum ve icâb edeni yapmanızı ricâ ederim.

Makâm-ı livâdan Mösyö Pearing'e yazılan 10 Eylül [1]335 târîh ve 9023 numaralı tezkire-i cevâbiyye sûreti.

6 Eylül [1]335 târîhli tezkire-i dostânelerine cevâbdır. Alınan resmî ma'lûmât verilen haberlerin ma'kûsudur. Köklük karyesi eşkıyâ yatağı olup hükûmete karşı dâ'imâ adem-i itâ'at göstermekte olmağla berâber ahîren burada mutahassın çeteler Manastır İslâm karyesine hücum ederek dört bî-çâre köylüyü katleylemişlerdir. Müslümanların bu tecâvüze karşı müdâfa'a etmeleri bu esnâda eşirranın re'islerinden olan bir şahsın maktûl düşmesi gayr-i tabi'î bir hâl değildir efendim.

İmza

Ashna mutabıkdır.

Bâb-ı Âlî
Dâhiliye Nezâreti
Emniyet-i Umûmiyye Müdîriyeti

Sûret

- Fezleke -

On aydan beri bir karyede meskûn bed-baht Müslümanların Ermeniler tarafından başlarına getirilen felâketi gâyet sahîh ve muhtasar olarak arzına ictisâr eyliyorum. Bu Ermeni kavmine mensûb dessâs çetelerin maksadları katl-i nüfûs, gasb u gârat ve tahakkümden başka bir şey değildir. İşbu raporun takdîmine bâ'is olan vak'a üzerine âtîde tevellüd edecek fenâlığın önüne sedd çekmek üzre bölük-i âcizîden on iki neferlik bir kuvvet ifrâz ve Manastır karyesi cenûbunda bulunan münferid bir hâneye iskân edilmiş ve karagol ittihaz olunmuşdur. Bu hunhâr çetelerin korkusundan hiç bir iş ve güçle iştigâl edemeyüp yetim ve yetîmelerinin ellerinden tutup mecnûnlar gibi ormanlara firâr eden kadın ve erkek karye sekeneşi celb ve hânelerine iskân etdirilmiştir. İnkâ' olunan bunca fecî' cinâyâta karşı makâmât ya haberdâr edilmemiş veyâhud edilmiş de hükûmet şevket ve satvetini bu cânîblere götürememiş olduğundan bunlar da gün be gün kuvvetlerini tezyîd etmiş ve bu sûretle şu ma'sûm ahâlînin başına bir belâ-yı mübrem kesilmişlerdir. Şurasını arzedeyim ki: Bugün kuvvetli bir müfreze ile bu cânîlerin ta'kîbine çıkup icâbında bi'l-müsâdeme birkaç dânesi meyyiten elde edildiği ânda bir çok tazyîkât ile Türkler tarafından yine katle ma'rûz kaldıklarını ecânibe karşı feryâda tasaddî eyleyecekleri bî-ıştibâhdır. Bunun için icâb eden tedâbir-i âcilenin emr ü ifâsıyla hukûk-ı şahsiyyelerini müdâfa'adan âciz karye ahâlîsinin emr-i muhâfazası ve

ta'kibât-ı lâzimenin icrâsında mikdâr-ı kâfi kuvvetin sevki ve iktizâsıyla işbu rapor tanzîm ve takdîm kılındı.

Ünye Jandarma Bölük Kumandanı

Yüzbaşı

Ahmed Halid

Aslına mutabıktır

BOA. HR. SYS. 2602- 1/159- 162